

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЮ ОСВІТОЮ ЯК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

*Свистун Валентина Іванівна
доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач лабораторії управління
професійно-технічною освітою НАПН України*

Реферат

У статті зроблено спробу аналізу суті поняття «диверсифікація професійно-технічної освіти», виявлено економічні й соціальні чинники виникнення і розвитку диверсифікації ПТО. З'ясовано, що основна сутнісна характеристика диверсифікації – розвиток, що поділяється на прогресивний, різнобічний і різноманітний. Суть досліджуваного поняття уточнено у такому тлумаченні: диверсифікація управління ПТО – складний, багатовимірний процес, який передбачає проведення організаційно-управлінських заходів суб'єктами управління ПТО і ПТНЗ щодо підвищення якості професійної підготовки робітничих кадрів, в тому числі й для нових галузей економіки, розширення переліку методів управління ПТО і ПТНЗ в умовах ринкової економіки. Викладено авторський погляд на методологічні основи диверсифікованої системи управління ПТО, а саме: системний підхід на основі перебудови організаційно-управлінської структури й оптимізації методів управління з урахуванням процесів деконцентрації й інтеграції; цілісність диверсифікаційних процесів в управлінні ПТО, що досягається за допомогою взаємозв'язків його основних компонентів на основі принципів інтеграції, децентралізації, координації, диференціації тощо; перебудова компонентів системи управління ПТО (цілей і завдань, змісту, засобів і методів управління) на основі програмно-цільового, маркетингового підходів з урахуванням ринків освітніх послуг і праці; самостійність ПТНЗ у виборі методів управління відповідно до потреб ринку праці та своїх можливостей; орієнтація на безперервний цілісний розвиток суб'єктів управління. Окреслено напрями активізації диверсифікаційних процесів в управлінні ПТО на різних рівнях управління – Департамент ПТО МОНУ, департаменти освіти і науки обласних державних адміністрацій, керівники навчальних закладів.

Ключові слова: диверсифікація, управління, професійно-технічна освіта

Однією з помітних тенденцій управління розвитком організацій різних сфер економіки (виробництво, освіта, сфера обслуговування) є диверсифікація. Як об'єктивна, закономірна тенденція розвитку діяльності

будь-якої організації в сучасних умовах економіки, науково-технічного прогресу і інформатизації диверсифікація набуває особливого значення й для професійно-технічної освіти, де виявляється в тенденціях розширення різноманітності змісту освіти (складу дисциплін та їх взаємодії), спеціальностей, форм, методів і технологій навчання, критеріїв якості освіти, а це впливає на зміни в управлінні, його підходи, цілі, форми, методи, функції, стратегії, об'єкти й веде до диверсифікації управління.

Ефективна реалізація процесів диверсифікації управління ПТО неможлива без детального аналізу цього якісно нового соціально-педагогічного явища. Поняття диверсифікації активно використовують економісти, політики, соціологи, педагоги, воно поступово набуває статусу загальнонаукової категорії. Нині комплексні міждисциплінарні дослідження диверсифікації управління професійною освітою відсутні, не дивлячись на те, що, в цілому, проблемі пошуку шляхів управління розвитком ПТО присвячені чисельні публікації, що відображають різні наукові напрями – філософію, економіку, управління, педагогіку.

Аналіз використання терміна «диверсифікація» в літературі, пов'язаний з проблемами освіти, свідчить про його широке застосування: диверсифікація вищої освіти в контексті розробки національної рамки кваліфікацій України (Ю. Сухарніков), диверсифікація як економічний процес (М. Корінько), диверсифікація освіти в контексті Болонського процесу як передумова поліпшення якості кадрового потенціалу (М. Долішній), механізми диверсифікації системи підвищення кваліфікації (Р. Димухаметов), ознаки диверсифікації в освіті (Т. Шакірова), організаційно-педагогічні умови диверсифікації установи початкової професійної освіти (С. Виноградова). Теоретичні основи диверсифікації професійного навчання досліджено в працях зарубіжних учених – С. Батишева, А. Новікова, Л. Камфоре, Л. Рея, А. Ройтсварда, А. Хемблін, Дж. Хоуні та ін.

Учені досліджують різні види диверсифікації, виділяючи диверсифікацію освітніх установ (різноманітність освітніх установ), програмно-профільну (надання послуг з різних напрямів і програм), технологічну (інформаційні, інтерактивні та інші технології, перехід від демонстраційних засобів до навчальних, від окремих навчальних приладів до мікролабораторій), структурну (зв'язок з адміністративно-територіальними умовами діяльності навчальних закладів тощо) [6]; диверсифікацію системи професійної освіти на основі використання дуальних програм, що дають змогу збільшити різноманітність пропонованих професійних програм, сприяють більш різнобічному професійному розвитку учнів, забезпечують взаємозв'язок, взаємопроникнення і взаємовплив різних систем (наука і освіта, наука і виробництво) [4]; суспільну диверсифікацію (кожна людина має право на різні національно-етичні, мовні, фізичні, статеві, поведінкові відмінності, які роблять особистість унікальною і які необхідно визнавати, поважати,

цінувати) [18] тощо.

Метою статті є уточнення змісту поняття «диверсифікація професійної освіти», визначення суті поняття «диверсифікація управління професійною освітою», їх істотні ознаки, що дасть системне представлення даного явища, розкриє механізм його існування і розвитку.

У зв'язку з тим, що освіта як сфера соціальної практики суспільства створює не тільки об'єктивні умови для розширення професійних знань, збагачення досвіду, оволодіння способами пізнавальної, практичної і соціальної діяльності учнів, а й формує цілісну (самостійну, творчу, моральну) особистість, необхідно розглядати диверсифікацію як цілісне соціально-педагогічне явище [10, 26].

Педагогічні словники поки не поспішають включати у свій арсенал це поняття. Так, у словнику «Професійна освіта» визначено «диверсифікацію» як різнобічний розвиток [12, 74]. У словнику «Професійно-педагогічні поняття» [13] подано більш розширене визначення диверсифікації професійної освіти, а саме: як різнобічний розвиток, розширення переліку освітніх програм, розширення номенклатури, характеру і змісту освітніх послуг, що надаються у сфері початкової, середньої і вищої професійної освіти, включаючи практичне (виробниче) навчання.

Інші джерела пропонують тлумачення поняття «диверсифікація освіти», як: принцип структуризації системи освіти, що забезпечує можливість варіативності освітніх послуг, освітніх програм, типів і видів освітніх установ тощо [17]; широке різноманіття навчальних закладів, освітніх програм і органів управління [11]; розширення сумативної, ієрархічної системи безперервної освіти, пов'язане з формуванням нової парадигми освітньої функції соціально-культурної діяльності, що забезпечує конкурентну перевагу професійної особистості, здатної до адекватної відповіді на духовні запити суспільства і культурні потреби соціуму [9]; глобалізований процес відходу від традиційних конструкцій освітніх систем, від принципу унітарної і уніфікованої їх побудови (включаючи зміст освітніх програм, види і типи навчальних закладів, що їх реалізують, органи управління освітою), який варто розглядати як категорію філософії; один із напрямів (тенденцій) реформування освіти; принцип сучасної освітньої політики; іманентну характеристику сучасних освітніх систем і академічної культури [10, 25]; розширення діяльності навчального закладу у нові для нього сфери, з якими не мали раніше прямих зв'язків, з метою підвищення конкурентоспроможності випускників [1].

Диверсифікацію безпосередньо професійно-технічної освіти Л. Сергєєва визначає як науково обґрунтований спосіб реалізації ідеї безперервності у професійній освіті створенням умов для різноманітності освітніх траєкторій, які забезпечуються наявністю варіативних навчальних програм з урахуванням індивідуальних можливостей, потреб і здібностей

особистості, які реалізуються в різних типах професійних навчальних закладів [16, 203].

Перехід до ринкової економіки й зтяжний трансформаційний період призвели до: нівелювання соціального замовлення на професійну підготовку робітничих кадрів; перепрофілювання й диверсифікації базового профілю підприємств, на які була орієнтована система ПТО; спаду виробництва, зниження попиту на висококваліфікованих робітників; трансформації внутрішньої структури ПТО через зміни місця і ролі ПТНЗ у суспільстві й освітньому просторі; зламу орієнтирів діяльності ПТНЗ та пошуку ними нетрадиційних форм інтеграції із зовнішнім середовищем.

Диверсифікація реалізується в зміні функціонування системи ПТО в цілому і діяльності навчальних закладів зокрема. Організуються нові освітні установи, вводяться нові напрями навчання, нові курси і дисципліни, створюються міждисциплінарні програми. Змінюються процедури набору учнів, методи і прийоми навчання. Реорганізовує система управління освітою і порядок її фінансування [2].

Диверсифікація також властива управлінню якістю освіти. Свідоме її регулювання веде до досягнення принципово нової якості. У цьому разі диверсифікація виявляється як розширення керованих чинників якості, поєднання їх характеристик (прямих і непрямих) і пошук можливостей їх злиття у новому продукті – професійній свідомості і компетентності. Розширення керованих чинників – це нові проблеми, новий вид діяльності, нові підходи до управління освітою.

Закономірність диверсифікації встановлює залежності між умовою (можливістю) отримання принципово нової якості, різноманітністю чинників якості, структурою використовуваних ресурсів, типом управління (підходи, пріоритети, мотивація тощо). Якщо управління орієнтоване на відповідність ресурсів потребам обліку всіх чинників якості і його тип відповідає цьому орієнтуванню, то таке управління є диверсифікованим і дає змогу досягати надякості.

Основна сутнісна характеристика диверсифікації – розвиток, що поділяється на прогресивний, різнобічний і різноманітний. Ця різноманітність переходить у взаємопроникнення, злиття, комбінацію різних процесів у зв'язку з ресурсним обмеженням кількісного зростання. Виникає нова якість спеціальностей і дисциплін, методів і технологій, зрештою нова якість освіти. Так процеси диверсифікації освіти сприяють зростанню її якості [7].

Позиціонуючи диверсифікацію системи освіти як основу стійкого розвитку, В. Голубев розуміє під цим проведення такої політики змін, яка дає змогу:

вписуватися у світові і вітчизняні тенденції розвитку системи освіти (перший рід диверсифікаційних процесів);

слідувати існуючим і прогресуючим тенденціям як на глобальному, так і локальному рівнях розвитку системи освіти (другий рід

диверсифікаційних процесів);

формувати нові й розвивати істотно значущі тенденції, що мають цивілізаційний характер розвитку системи освіти (третій рід диверсифікаційних процесів).

Наразі закінчується перший етап глобальної диверсифікації системи освіти (як вітчизняної, так і світової) і починається другий. Якщо перший етап був пов'язаний з чисельним приростом навчальних закладів і кількості учнів та студентів, то наступний етап націлений на вирішення проблем змістового характеру. Етап диверсифікації системи освіти, що починається, пов'язаний з перетвореннями, що відбуваються в іншій глобальній системі – науці [5].

До основних переваг диверсифікації фахівці стратегічного менеджменту [15] відносять підвищення шансів організації на виживання в довгостроковій перспективі, відхід від насиченого ринку з метою забезпечення стійкого зростання і створення нових можливостей для застосування ресурсів, наявних в організації. Проте вони вважають, що у диверсифікації є і очевидні недоліки: по-перше, організація не розуміє своїх нових клієнтів, новий для себе ринок чи характер нових конкурентів; по-друге, диверсифікація може стати причиною *негативного ефекту масштабу*, оскільки організація розпилюватиме свої зусилля на різні напрями і не зможе досягти дійсної ефективності в жодному. Організація може також виявити, що диверсифікація ослабляє її основний вид діяльності, оскільки цілком можливо, що їй доведеться відволікати ресурси від традиційних для себе напрямів для підтримки нових видів діяльності.

На основі вивчення думок науковців, сутнісних ознак досліджуваного феномену, ми визначаємо *диверсифікацію управління ПТО* як складний, багатовимірний процес, який передбачає проведення організаційно-управлінських заходів суб'єктами управління ПТО і ПТНЗ щодо підвищення якості професійної підготовки робітничих кадрів, в тому числі й для нових галузей економіки, розширення переліку методів управління ПТО і ПТНЗ в умовах ринкової економіки.

Аналіз наукових джерел щодо управління розвитком професійної освіти дав нам змогу виявити економічні передумови виникнення і розвитку диверсифікації ПТО. Так, економічними чинниками диверсифікації управління ПТО, зумовленими дією зовнішнього середовища, є:

– рух країни до постіндустріального суспільства, в рамках якого має працювати інтегрований фахівець і яке зумовлює перехід від освіти «на все життя» до освіти впродовж усього життя через систему безперервної професійної освіти і самоосвіти;

– глобалізація економіки, що відбувається на основі інтеграційних процесів у сфері виробництва, обміну продуктами і послугами, зокрема у сфері надання професійних освітніх послуг;

– модернізація виробництва на базі використання наукоємних і

енергозберігаючих та інформаційно-комунікаційних технологій;

- зростання конкуренції на національному і світовому ринках освітніх послуг;

- економічна криза, що прискорює процеси злиття і поглинання як у сфері виробництва, так і у сфері послуг [11];

- підвищений соціальний попит на професійну освіту і необхідність задоволення потреб різних верств населення;

- наукові досягнення, що сприяли розвитку академічних дисциплін, посиленню фундаменталізації змісту і розвитку міждисциплінарності;

- прискорений розвиток інформаційних і комунікаційних технологій [10, 26].

Основні внутрішньосистемні економічні передумови диверсифікації управління ПТО пов'язані з необхідністю:

- приведення структури і якості підготовки робітничих кадрів у відповідність з вимогами ринку праці;

- модернізації фізично і морально застарілої навчально-матеріальної бази;

- підвищення інтелектуального потенціалу і компетентностей керівників і педагогічних працівників системи професійної освіти;

- посилення інвестиційної активності в діяльності ПТНЗ;

- переходу до безперервної професійної освіти [11].

Диверсифікація управління освітою в сучасних умовах зумовлена також й багатьма соціальними чинниками: економічними потребами розвитку цивільного суспільства, соціальною диференціацією населення, темпами розвитку науки і технологій тощо. Ринок праці надає перевагу фахівцям, що володіють міждисциплінарними знаннями, здатності ними самостійно вирішувати різні проблемні ситуації [6].

Диверсифікація управління професійною освітою виявляється в різних її аспектах – методології, організації, технології, методах управління.

Методологічними основами диверсифікованої системи управління ПТО є:

- системний підхід до диверсифікації управління ПТО на основі перебудови організаційно-управлінської структури й оптимізації методів управління з урахуванням процесів деконцентрації й інтеграції;

- цілісність диверсифікаційних процесів в управлінні ПТО, що досягається за допомогою взаємозв'язків його основних компонентів на основі принципів інтеграції, децентралізації, координації, диференціації тощо;

- перебудова компонентів системи управління ПТО (цілей і завдань, змісту, засобів і методів управління) на основі програмно-цільового, маркетингового підходів з урахуванням ринків освітніх послуг і праці;

- самостійність ПТНЗ у виборі методів управління відповідно до потреб ринку праці та своїх можливостей;

– орієнтація на безперервний цілісний розвиток суб'єктів управління.

З позицій сьогодення, враховуючи виняткову важливість розвитку ПТО, керівництвом МОН України прийнято рішення щодо активізації диверсифікаційних процесів в управлінні ПТО, а саме:

Департаменту професійно-технічної освіти підготувати і подати до Кабінету Міністрів України проекти нормативних документів, якими передбачити зміни до чинних нормативних актів, що регламентують діяльність обласних, районних і міських органів управління освітою в частині посилення відповідальності їх керівників за стан функціонування освітніх систем, перенесення основної уваги органів управління освітою з контрольних-наглядових і організаторських функцій на надання допомоги навчальним закладам в роботі у сучасних соціально-політичних і економічних умовах; діяльність піклувальних рад ПТНЗ у частині істотного розширення їхніх повноважень у здійсненні нагляду та контролю за діяльністю навчальних закладів, розширення їхньої участі в залученні додаткових джерел фінансування для утримання і забезпечення успішного функціонування навчальних закладів;

Департаменту економіки та фінансування МОН України запропонувати механізм виведення позабюджетних коштів з-під управління відділень державного казначейства;

Департаментам освіти і науки обласних та Київської міської державних адміністрацій, іншим місцевим органам управління освітою, керівникам навчальних закладів продовжити роботу щодо формування оптимальної мережі ПТНЗ, утворення нових типів сучасних навчальних закладів, орієнтованих на підготовку робітників високого рівня кваліфікації з технологічно складних, наукоємних професій та спеціальностей відповідно до потреб економіки держави та регіонального ринку праці; проаналізувати стан виконання державного замовлення з прийому та випуску учнів ПТНЗ, хід укладання договорів з підприємствами та організаціями на підготовку робітничих кадрів та подати відповідні пропозиції щодо коригування обсягів державного замовлення у 2014 р. за напрямками економічної діяльності по кожному навчальному закладу та зведені дані за кодами фінансування;

обласним та Київській міській державним адміністраціям ґрунтовно проаналізувати стан роботи департаментів освіти і науки з питань забезпечення ефективного управління закладами ПТО у сучасних умовах, розглянути питання про оновлення кадрового складу цих органів управління освітою.

Для вирішення загальної проблеми диверсифікації управління ПТО необхідне вирішення локальних проблем диверсифікації управління ПТНЗ. Тому зміст, структура, методи і засоби диверсифікаційних процесів в управлінні ПТНЗ залежно від типу навчального закладу, напрямів і спеціальностей підготовки робітничих кадрів, організаційно-правової форми власності ПТНЗ і регіону значно розрізняються.

Для впровадження диверсифікації управління ПТО взагалі й ПТНЗ зокрема необхідно розробити стратегію її впровадження та розвитку. Проте для того, щоб дана стратегія давала бажані результати, необхідно провести комплексну підготовку до її впровадження. Найголовнішими стратегічними змінами, що мають відбутися в навчальному закладі, є:

- освітні (характеризуються диверсифікацією асортименту освітніх послуг та зниженням їхньої собівартості);
- технологічні (виражаються у запровадженні інноваційних навчальних технологій і методів навчання, сучасного обладнання тощо);
- культурні (полягають у створенні внутрішнього клімату, що сприяє саморозвитку та самонавчанню як окремих педагогічних працівників, так і навчального закладу в цілому);
- зміни в управлінні (ефективне розроблення та впровадження системи стратегічного управління навчальним закладом);
- зміни у маркетинговій діяльності (обґрунтування та впровадження комплексу маркетингу і реалізації маркетингових заходів, підвищення ефективності маркетингової політики);
- зміни у кадровій політиці (підвищення кваліфікації персоналу, зайнятого освоєнням нових видів надання послуг, та створення відповідної системи мотивації та стимулювання кадрів).

Запровадження даної системи стратегічних змін в навчальному закладі дасть змогу забезпечити здійснення поелементного ситуаційного аналізу впливу чинників зовнішнього середовища, виявити ступінь неузгодженості із внутрішньоорганізаційними процесами та організаційною структурою з метою приведення цих систем у відповідність до моделі споживчого ринку освітніх послуг [3].

Для ефективного здійснення стратегічних змін необхідно застосовувати обґрунтовані методики управління стратегічними змінами. Науковці пропонують для обґрунтування методів управління змінами спершу визначити базову стратегію змін, а далі на цій основі – спосіб їх впровадження. Залежно від способу впровадження змін далі визначаються методи управління змінами. Для визначення базової стратегії змін у зовнішньому середовищі навчального закладу необхідно враховувати шість чинників:

- 1) стадія життєвого циклу навчального закладу за моделлю І. Адізеса;
- 2) стадія життєвого циклу галузі за моделлю М. Портера;
- 3) рівень стратегічного потенціалу навчального закладу за концепцію В. Тарасенка «64 стратегеми»;
- 4) стадія організаційного розвитку за моделлю М. Голоктеєва;
- 5) наявність управлінських функцій за моделлю (кодом) І. Адізеса «РАЕІ»;
- 6) попередній вдалий досвід застосування певних методів управління змінами [14].

Диверсифікація управління професійно-технічною освітою інтегрує в собі:

а) процес структурної перебудови, розвитку і трансформації типів навчальних закладів;

б) принцип структуризації освіти і сучасної освітньої політики;

в) тенденцію розвитку всіх видів освіти, зміни інституційних структур, рівнів навчання, різностороннього розвитку багатьох видів освітніх програм, систем, форм навчання, курсів підготовки, асортименту і змісту освітніх послуг та систем їх реалізації;

г) напрям реформування і подолання кризи освіти, вирішення суперечностей між проголошеною свободою особи у виборі освітньої траєкторії і реальними умовами для одержання цієї свободи;

д) шлях до подолання нерозвиненості, слабкої диференціації і надмірної централізації.

Отже, диверсифікація управління ПТО є багатовимірним, складним соціально-педагогічним явищем, що характеризує сучасний період розвитку освіти, його кризи і зміну освітньої парадигми. Відмінною особливістю даного дослідження є підхід до диверсифікації як педагогічного процесу, явища, вивчення якого базується на досягненнях різних галузей знань, що інтеграційно його визначають.

Проблема диверсифікації управління професійно-технічною освітою привертає пильну увагу дослідників у зв'язку зі своєю актуальністю. Проте відчувається відсутність єдиної думки про її суть і підходи до її вирішення. Аналіз змісту наукових публікацій і нормативних документів, пов'язаних з проблемами управління освітою взагалі й професійно-технічною зокрема свідчить, що термін «диверсифікація» уживається зі зростаючою активністю. Синтезуючи різні думки, ми прийшли до таких узагальнень: по-перше, диверсифікація управління професійно-технічною освітою розглядається як інноваційний процес, що може виявитися ефективним засобом підвищення якості професійної освіти; по-друге, диверсифікація управління ПТО сприятиме підвищенню соціального попиту на неї, освоєнню ПТНЗ освітніх програм різних напрямів і рівнів, проведенню організаційно-управлінських заходів суб'єктами управління ПТО і ПТНЗ щодо професійної підготовки робітничих кадрів для нових галузей економіки; по-третє, диверсифікація припускає розширення переліку методів управління ПТО в умовах ринкової економіки; по-четверте, диверсифікація управління ПТО як педагогічна проблема недостатньо розроблена в загальнотеоретичному плані і практично не вирішувалася на рівні розробки управлінських технологій, методів і засобів забезпечення цього процесу.

Потребують дослідження реальні процеси диверсифікації управління ПТО, організаційні проблеми, пов'язані зі структурою органів управління ПТО, проблеми управління фінансами, інформаційного забезпечення суб'єктів управління, підвищення рівня управлінської компетентності

суб'єктів управління тощо.

Література

1. *Андропова Е. В.* Диверсификация образования будущего специалиста как педагогическая проблема / Е. В. Андропова, Ю. И. Брезгин, В. Е. Медведев // Пути повышения качества профессиональной подготовки студентов: материалы междунар. науч.-практ. конф., Минск, 22-23 апр. 2010 г. / редкол.: О. Л. Жук (отв. ред.). – Минск: БГУ, 2010. – 567 с.
2. *Виноградова С. А.* Диверсификация учреждений начального образования: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Виноградова Светлана Андреевна; Инс-т развития проф. образования. – М., 2001. – 22 с.
3. *Воронков Д. К.* Розвиток підприємства: управління змінами та інновації: монографія / Д.К. Воронков, Ю.С. Погорелов. – Харків: АдвАтм, 2009. – 436 с.
4. *Гитман М. Б.* Диверсификация системы профессионального образования на основе использования дуальных программ / М. Б. Гитман, Е. К. Гитман, Н. Н. Матушкин // Высшее образование в России. – 2009. – № 3. – С. 39–46.
5. *Голубев В. В.* Диверсификация системы образования как основа устойчивого развития / В. В. Голубев // Международный электронный журнал. Устойчивое развитие: наука и практика. – 2011. – Вып. 2 (7). – ст. 7. – www.yrazvitie.ru.
6. *Димухаметов Р. С.* Механизмы и компоненты диверсификации системы непрерывного повышения квалификации профессионально-педагогических кадров [Электронный ресурс] / Р. С. Димухаметов. – Режим доступа: <http://conferences.ucoz.ru/news/dimukhametov/2010-11-16-3>
7. *Коротков Э. М.* Управление качеством образования: учеб. пособ. для вузов. – М.: Академический Проект: Мир, 2006. – 320 с. – («Gaudeamus»).
8. *Ломакина Т. Ю.* Диверсификация как общепедагогический принцип развития системы непрерывного профессионального образования / Т. Ю. Ломакина. – Режим доступа: // <http://sever.eduhmao.ru/info/1/3915/24859/>
9. *Мангер Т.Э.* Диверсификация системы непрерывного образования в социокультурной сфере: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.05 / Мангер Татьяна Эдуардовна; Тамбовский госуд. ун-т им. Г. Р. Державина. – Тамбов, 2008. – 24 с.
10. Научные основы диверсификации непрерывного образования; под ред. д. п. н. Т. Ю. Ломакиной. – М.: ИТИП РАО, 2005. – 180 с.
11. *Никитин В. А.* Стратегия интеграции и диверсификации в территориально-отраслевой системе оказания профессиональных образовательных услуг / В. А. Никитин // Экономика образования. – 2010. – № 6. – С. 111–129.

12. Професійна освіта: Словник: навч. посіб. / Укл. С. У. Гончаренко та ін.; за ред. Н. Г. Ничкало. – К.: Вища шк., 2000. – 380 с.
13. Профессионально-педагогические понятия: словарь / Сост. Г. М. Романцев, В. А. Федоров, И. В. Осипова, О. В. Тарасюк; под ред. Г. М. Романцева. – Екатеринбург: Изд-во Рос. гос. проф.-пед. ун-та, 2005. – 455 с. – Библиогр.: С. 446–455.
14. *Садеков А. А.* Стратегічне управління підприємством. Управління змінами: навч. посіб. для студ. спец. 8.050107.7.050107 ден. і заоч. форм навчання / А.А. Садеков, О.Ю. Гусева. – Д.: ДонНУЕТ, 2010. – 414 с.
15. *Сазерленд Дж.* Стратегический менеджмент. Ключевые понятия / Сазерленд Дж., Кэнуэлл Д.; пер. с англ., под ред. Е.Е. Козлова. – Днепропетровск: Баланс Бизнес Букс, 2005. – 440 с.
16. *Сергеева Л. М.* Управління розвитком професійно-технічного навчального закладу: теорія і методика : монографія / за наук. ред. В. В. Олійника. – К.-Херсон: Айлант, 2013. – 452 с.
17. Современный образовательный процесс: основные понятия и термины / Сост. М. Ю. Олешков, В. М. Уваров. – М.: Компания Спутник+, 2006. – 191 с.
18. *Трейнор П.* Управління суспільною диверсифікацією в навчальному закладі / П. Трейнор, Л. Магдюк // Післядипломна освіта в Україні. – Спецвипуск. – 2008. – С. 52–55.

Реферат

В статье сделана попытка анализа сути понятия «диверсификация профессионально-технического образования», определены экономические и социальные факторы возникновения и развития диверсификации ПТО. Выяснено, что основная сущностная характеристика диверсификации – развитие. Суть исследуемого понятия уточнена в таком толковании: диверсификация управления ПТО – сложный, многомерный процесс, который предусматривает проведение организационно управленческих мероприятий субъектами управления ПТО и ПТНЗ относительно повышения качества профессиональной подготовки рабочих кадров, в том числе и для новых отраслей экономики, расширения перечня методов управления ПТО и ПТНЗ в условиях рыночной экономики. Изложен авторский взгляд на методологические основы диверсифицированной системы управления ПТО, а именно: системный подход на основе перестройки организационно-управленческой структуры и оптимизации методов управления с учетом процессов деконцентрации и интеграции; целостность диверсификационных процессов в управлении ПТО, которое достигается с помощью взаимосвязей его основных компонентов на основе принципов интеграции, децентрализации, координации, дифференциации и тому подобное; перестройка компонентов системы управления ПТО

(целей и заданий, содержания, средств и методов управления) на основе программно-целевого, маркетингового подходов с учетом рынков образовательных услуг и труда; самостоятельность ПТНЗ в выборе методов управления в соответствии с потребностями рынка труда и своих возможностей; ориентация на непрерывное целостное развитие субъектов управления. Очерченны направления активизации диверсификационных процессов в управлении ПТО на разных уровнях управления – Департамент ПТО МОНУ, департаменты образования и науки областных государственных администраций, руководители учебных заведений.

Ключевые слова: диверсификация, управление, профессионально-техническое образование

Назва Диверсификация управления профессионально-техническим образованием как научно-педагогическая проблема

Свистун Валентина Ивановна,
доктор педагогических наук, доцент,
заведующая лабораторией управления профессионально-технического образования Национальной академии педагогических наук Украины